

Област Кърджали

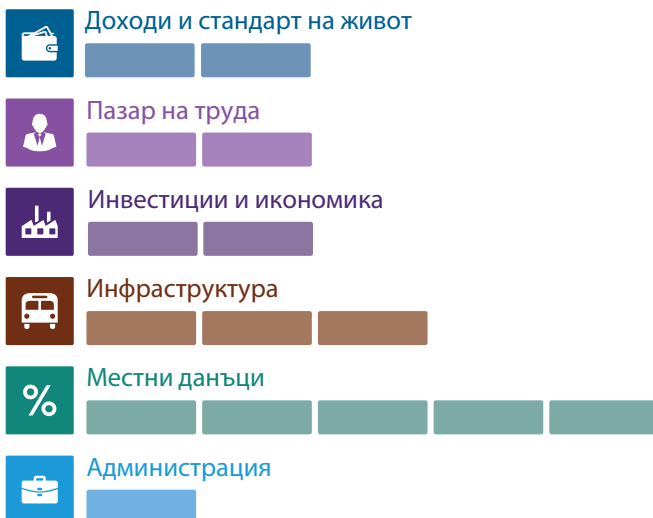
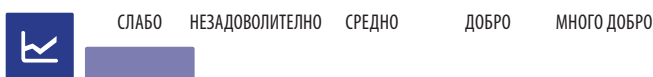
▶ Население (2020)	159 493
▶ Територия (кв.км)	3209,1
▶ Брой на населените места	468
▶ Дял на населението в градовете (%)	40,2

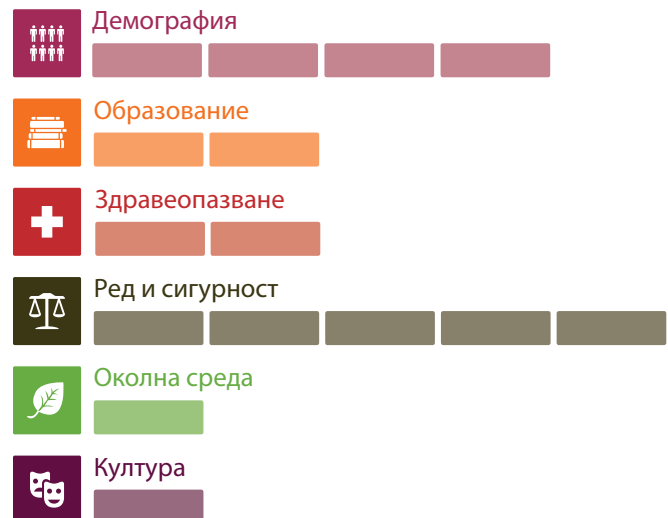
През последните няколко години брутният вътрешен продукт на човек от населението в област Кърджали нараства стабилно. Заплатите и доходите също се повишават, макар ръстът им да е по-нисък от средния и все още да са далеч от средните нива в страната. Пазарът на труда в областта среща изключителни трудности и през 2020 г. Икономическата активност остава най-ниската в страната, заетостта се свива, работната сила е сред най-ниско образованите. Разходите за придобиване на дълготрайни материални активи се повишават значително и вече са сред най-високите в страната, но произведената продукция остава малка. Пътната настилка в добро състояние е относително ограничена. Нивото на местните данъци е ниско. Представянето на администрацията е слабо.

Привличането на населението в област Кърджали остава значително по-високо от средното. Делът на градското население в областта продължава да е най-ниският в страната. Броят на преподавателите се задържа висок. Резултатите на учениците от областта са изключително слаби. Здравеопазването в областта страда от хроничен недостиг на лекари и болнични легла. Представянето на област Кърджали в сферата на реда и сигурността е сред най-добрите в страната. Броят на регистрираните престъпления е най-нисък именно в Кърджали. Сравнително малка част от битовите отпадъци се предават за третиране и рециклиране, а достъпът до обществена канализация е силно ограничен. Културният живот в областта е сред най-слабо активните.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ■

Доходи и стандарт на живот ■■

През последните няколко години brutният вътрешен продукт на човек от населението в област Кърджали нараства стабилно и през 2019 г. достига 9,6 хил. лв. Заплатите и доходите също се повишават, макар ръстът им да е по-нисък от средния и все още да са далеч от средните нива в страната. През 2019 г. средногодишният доход на лице от домакинството нараства с 3% (при 8% за страната) и остава един от най-ниските в страната – 4,2 хил. лв. (при 6,0 хил. лв. в страната).

Тези показатели предопределят и сравнително високото ниво на бедност в областта. Делът на населението, живеещо под националната линия на бедност, е 35,2% (при 22,6% в страната), а на населението, живеещо с материални лишения – 23,0% (при 19,9% в страната).

Пазар на труда ■■

Пазарът на труда в областта среща изключителни трудности и през 2020 г. Икономическата активност остава най-ниската в страната – 63,3% (при 73,7% в страната) и дори намалява спрямо предходната година. Това намаляване е съпроводено едновременно от свиване и на заетостта, и на безработицата. Коефициентът на заетост достига 61,9% (при 68,5% в страната).

Предизвикателство пред пазара на труда остава и сравнително ниската образованост на работната сила. През 2020 г. делът на населението на възраст 25–64 години с основно и по-ниско образование расте и достига 34,3% (при 16,9% в страната), което е една от най-високите стойности в страната. Делът на висшестите пък намалява до 17,6% (при 29,2% в страната).

Нисък остава и коефициентът на демографско заместване като съотношение на населението на възраст 15–19 години към това на възраст 60–64 години – 48% (при 67% в страната). Това означава, че на всеки 100 души, на които им предстои излизане от пазара на труда през следващите няколко години, съответстват наполовина толкова младежи, на които им предстои да се вляят в работната сила.

Инвестиции и икономика ■■

Инвестиционната и бизнес активност в областта са сравнително ниски и през 2019 г. Кърджали остава областта с най-нисък брой на нефинансовите предприятия – 32 на 1000 души от населението (при 61 на 1000 души в страната). Разходите за придобиване на дълготрайни материални активи се повишават значително (с близо 200%) и вече са сред най-високите в страната с 3861 лв./човек от населението. Основната причина за това е новооткритата мина за добив на злато в Крумовград.

Преките чуждестранни инвестиции продължават да нарастват, но все още са под средните за страната стойности спрямо населението. Произведената продукция остава сред най-ниските в страната (след областите Видин и Силистра) – 10,2 хил. лв./човек (при 28,0 хил. лв./човек в страната).

Усвояването на европейски средства в областта нараства, но продължава да изостава от средните нива във всички области. Стойността на изплатените суми на бенефициенти по оперативните програми в област Кърджали достига 1516 лв./човек от населението (при 2217 лв./човек в страната). В рамките на областта най-много средства усвояват общините Кърджали и Момчилград.

Инфраструктура ■■■■

Гъстотата на железопътната мрежа в област Кърджали е сред най-ниските в страната и през 2020 г. Гъстотата на пътната мрежа е по-висока от средната, но делът на автомагистралите и първокласните пътища е сравнително малък (11,2% при 18,5% в страната). Пътната настилка в добро състояние е относително ограничена (33,3% при 41,4% в страната).

Делът на домакинствата с достъп до интернет се повишава, но е по-нисък от средния за страната. Делът на газифицираните домакинства остава сред най-ниските. Инсталираните ВЕИ мощности са сравнително много.

Местни данъци ■■■■■■

Нивото на местните данъци в общините в област Кърджали остава ниско и през 2021 г. Усредненото ниво и на петте разглеждани местни ставки е по-ниско от средното за страната. Особено голяма е разликата при размера на данъците върху търговията на дребно. В рамките на областта най-ниски като цяло са местните данъци в община Кърджали, а най-високи – в общините Ардино и Момчилград.

Администрация ■

Представянето на местните администрации в област Кърджали е сравнително слабо. Самооценките за развитието на електронното правителство и предоставянето на административни услуги на „едно гише“ в областта през 2021 г. нарастват, но остават относително ниски. Средната оценка за прозрачността на органите на местното самоуправление е най-ниската в страната – 59,4% (при 73,2% в страната). Като най-малко прозрачна е оценена работата на общините Кърджали, Момчилград и Кирково, всяка с резултат под 60%.

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ■■■

Демография ■■■■■■

Коефициентът на естествен прираст намалява рязко през 2020 г. до -7,1%, но продължава да е по-висок от средния за страната (-9,5%). Привличането на население в област Кърджали остава значително по-високо от средното и коефициентът на механичен прираст (23,2%) е третият най-висок в страната (след тези в областите София и Перник).

Коефициентите на възрастова зависимост в областта продължават да нарастват, но са близки до средните за страната. Съотношението на населението на над 65 години към това на 0–14 години е 151,5% (при 150,6% в страната), а към това на 15–64 години – 32,9% (при 34,1% в страната).

Делът на градското население в област Кърджали остава най-ниският в страната – 40,2% (при 72,9% в страната), но гъстотата му е сравнително висока – 1978 души/кв.км (при 1506 души/кв.км в страната).

Образование ■■■

Записването в V–VIII клас в областта продължава да намалява и е сред най-ниските в страната и през 2020 г. – 77,2% (при 86,5% в страната). Същевременно обаче делът на второгодниците и този на напусналите основното и средното образование остават сравнително малки. Броят на преподавателите се задържа висок – 100 на 1000 ученици (при 87 на 1000 ученици в страната).

Представянето на учениците от областта обаче остава изключително ниско и през 2021 г. Средният успех на националното външно оценяване по математика след VII клас е 31,7 т. (при 37,9 т. в страната). Средният успех на матурата по български език и литература е „Добър“ 3,98 (при „Добър“ 4,21 в страната). Делът на слабите оценки по български език и литература намалява, но остава най-високият в страната – 18% (при 7% в страната).

Висшето образование е слабо представено в областта с 4 студенти на 1000 души от населението (при 32 на 1000 души в страната).

Здравеопазване ■■■

Здравното осигуряване на практика покрива цялото население на област Кърджали и през 2020 г. Същевременно здравеопазването в областта страда от хроничен недостиг на лекари (както общопрактикуващи, така и специалисти) и на болнични легла. Кърджали е областта с най-малък брой на общопрактикуващите лекари спрямо населението. На един лекар се падат средно по 3067 души (при 1727 души на лекар в страната).

Броят на леглата в местните многопрофилни болници остава изключително нисък и дори намалява през последните няколко години до 3,49 легла на 1000 души от населението (при 5,52 на 1000 души в страната).

Преминалите за лечение болни са относително близо до средните за страната стойности, което подсказва, че в областта няма ясно изразен „здравен туризъм“.

Ред и сигурност ■■■■■■

Представянето на област Кърджали в сферата на реда и сигурността е сред най-добрите в страната и през 2020 г. Натовареността на местните наказателни съдии нараства през последните години, но остава сравнително ниска и това се отразява на бързината на правораздаването. Един съдия в областта разглежда средно по 7,5 дела месечно (при 8,6 дела на съдия в страната), а наказателните дела, приключили в 3-месечен срок, достигат 96% (при 90% в страната).

Броят на регистрираните престъпления срещу личността и собствеността в област Кърджали е най-ниският в страната и двойно по-малък от средния – 5 престъпления на 1000 души от населението (при 10 на 1000 души в страната). Разкриваемостта им пък е по-висока – 64,0% в областта при 52,1% в страната.

Околна среда ■■

Емисиите на въглероден диоксид в атмосферата на област Кърджали остават сравнително ниски и през 2019 г. Сред най-ниските в страната е и обемът на образуваните битови отпадъци – 253 кг/човек (при 409 кг/човек в страната). Същевременно обаче сравнително малка част от него се предава за третиране и рециклиране – 13% (при 71% в страната).

Изключително ниският дял на градското население в областта обяснява и малкият дял на населението в селища с обществена канализация – 44,8% (при 76,4% в страната), както и този на свързаността с пречиствателни станции за отпадъчни води – 37,5% (при 64,6% в страната).

Култура ■■

Културният живот в област Кърджали е сред най-слабо активните и през 2020 г. Пандемията и ограниченията на културните мероприятия в страната се отразяват още по-негативно в областта. Посещенията в кината намаляват с 80% (при 71% в страната) и достигат едва 18 на 1000 души от населението (при 190 на 1000 души в страната). Посещенията в музеите се свиват с 61% до 39 на 1000 души (при 322 на 1000 души в страната). Библиотеките пък са загубили 53% от посещенията до 138 на 1000 души (при 480 на 1000 души в страната).

Ключови показатели за област Кърджали

Индикатори на икономическото развитие	2018	2019	2020	Средно за страната
БВП на човек от населението (лв., текущи цени)	8472	9606	n.a.	17 170
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	4057	4173	n.a.	6013
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	10 419	11 356	n.a.	15 209
Относителен дял на бедните спрямо линията на бедност за страната (%)	37,7	35,2	n.a.	22,6
Коефициент на заетост на населението на 15–64 години (%)	58,6	63,7	61,9	68,5
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	3,4	(2,0)	(1,4)	5,2
Дял на населението с основно и по-ниско образование на 25–64 години (%)	35,7	33,7	34,3	16,9
Дял на населението с висше образование на 25–64 години (%)	16,8	18,6	17,6	29,2
Произведена продукция (лв./човек)	9028	10 206	n.a.	28 027
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	1313	3861	n.a.	3155
Преки чуждестранни инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	1908	2013	n.a.	3655
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	84,4	67,5	77,3	78,9
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	30,5	33,3	n.a.	41,4
Гъстота на пътната мрежа (км/100 кв.км територия)	20,2	20,2	20,2	17,9
Рейтинг за активна прозрачност на ПДИ за органите на местното самоуправление (%)	54,0	54,1	59,4	73,2

Индикатори на социалното развитие	2018	2019	2020	Средно за страната
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-3,7	-3,6	-7,1	-9,5
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	15,3	37,2	23,2	4,4
Среден успех от матурите по БЕЛ*	3,78	3,92	3,98	4,21
Среден успех на изпита по математика след VII клас (в точки)*	34,8	31,9	31,7	37,9
Нетен коефициент на записване на населението в V–VIII клас (%)	83,5	80,3	77,2	86,5
Брой на преподавателите в основното и в средното образование на 1000 ученици	94	100	100	87
Дял на здравноосигурените лица (%)	100,0	100,0	100,0	88,7
Население на един общопрактикуващ лекар (брой хора)	2576	2985	3067	1727
Регистрирани престъпления срещу личността и собствеността на 1000 души	5,2	5,1	5,0	9,9
Натовареност по щат на наказателните съдии (дела/месеца)	5,1	7,5	7,5	8,6
Дял на населението с достъп до обществена канализация (%)	45,3	44,8	n.a.	76,4
Образувани битови отпадъци на човек от населението (кг/човек/година)	253	n.a.	n.a.	409
Дял от битовите отпадъци, предадени за третиране и рециклиране (%)	12,8	n.a.	n.a.	70,9
Посещения в кината на 1000 души от населението	100	90	18	190
Посещения в музеите на 1000 души от населението	104	100	39	322

* Данните се отнасят за учебната 2020/21 година, а матурите са проведени през 2021 г.